

ІНДУСТРІАЛЬНА ІСТОРІЯ США (1800 – 1930 РР.)**Інна ПІДБЕРЕЗНИХ, Ілля КОМІСАРОВ**Чорноморський національний університет ім. Петра Могили,
Миколаїв (Україна), innaevgenievna2017@gmail.com**INDUSTRIAL HISTORY OF THE UNITED STATES (1800 – 1930s)****Inna PIDBEREZNYKH, Ilya KOMISSAROV**

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv (Ukraine)

ORCID ID 0000-0001-9906-4327

ORCID ID 0000-0002-9707-7770

Подберезных Инна. Комиссаров Илья. Индустриальная история США (1800-х – 1930 гг.). Цель статьи проанализировать социально-экономические изменения и особенности, которые были вызваны процессом индустриализации в США, определить предпосылки, этапы и последствия индустриализации в американском обществе. **Методы исследования.** В исследовании используются методы системного анализа, синтеза, сравнения, обобщения. **Научная новизна.** Индустриализация является первичным фактором создания независимого и развитого внутреннего рынка каждой страны. Осмысление этих качественных изменений, внедрение промышленности в экономический сектор страны, лучше всего можно увидеть на примере самой мощной экономики мира - США. **Выводы.** Последствия индустриализации помогли США поднять свой статус на международной арене путем покорения новых рынков сбыта своей продукции. Структурно США построили целую сеть кластеров, которые создавали точки притяжения и экономическое разнообразие в различных регионах страны.

Ключевые слова: американская индустриализация, государственная экономическая политика, кластеры, иммиграция, промышленный переворот.

Вступ. Індустріалізація відіграла значну роль в економічному розквіті США, розвитку американського суспільства, його культури та особливого характеру, який визначав подальшу історію цієї держави. Сучасна політика уряду Сполучених Штатів намагається повернутися до часів коли держава була промисловим центром всього світу та їх економічна роль залежала від продукції виробленої в країні. Всі досягнення та блага, якими користуються Сполучені Штати сьогодні, являють собою відголосок тієї промислової “машини”, яку було створено власне під час індустріалізації.

Перехід від аграрної держави до індустріальної – це процес, який кардинально змінює соціально-економічний лад та сприяє підвищенню ролі промислового виробництва в суспільстві. Сполучені Штати створили ідеальний “клімат” для розгортання процесів індустріалізації, яка охопила усі верстви суспільства та навіть створила нові, а саме класичний клас робітників та клас промисловців, які мали інтереси у сфері виробництва. Фактори, які впливали на розвиток індустріалізації були використані Сполученими Штатами як “трамплін”, який підніс промислове виробництво на істотно новий рівень.

Мета статті проаналізувати соціально-економічні зміни та особливості, які були спричинені процесом індустріалізації в США, визначити передумови, етапи та наслідки індустріалізації в американському суспільстві.

Матеріали та методи. Значним інформаційним джерелом виступають дослідження бюро перепису населення США та інші офіційні організації, в яких вивчається процес індустріалізації в США. У дослідженні використовуються методи системного аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання впливу економічного розвитку на американське суспільство розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені. Об’єктивну

оцінку стану питання індустріалізації представляють офіційні статистичні дані бюро U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA) та United States Census Bureau. У загальному вигляді дана проблематика охарактеризована в дослідженнях В. Ф. Білецького.

Історіографія питання. Фундаментальні засади економіки як моделі суспільного життя поклали в основу своїх ідей Адам Сміт “Дослідження про природу і причини багатства народів” та Карл Маркс “Капітал”, які виділяли епохи та періоди, що залежали від того чи іншого типу виробництва. Поняття “індустріалізація” є похідним від терміну “індустрія”, що означає виробництво. У XIX ст. індустрія як галузь виробництва почала асоціюватися із продукцією в окремії промисловій сфері економіки. Ідеї комунізму розглядали робітників промисловості як рушійну силу соціалістичної революції – пролетарій, і саме капіталізм як етап історичного процесу, зароджується, на думку Марксистів, у добу промислового перевороту.

США у період XIX – початку XX ст. були зразковим представником індустріальної епохи. Вже у цей період починають з’являтися перші праці, які висвітлювали економічні аспекти історії країни. Серед дослідників слід виділити Ентоні Бімба “Історія Американського робочого класу” (1930 рік) та Честера Уітні Райта “Економічна історія Сполучених Штатів” (1941 рік.).

Основний виклад. Індустріалізація може бути описана трьома способами: по-перше, як “виробництво всіх матеріальних благ, не вироблених безпосередньо на землі”, або “як економічний сектор, що включає видобування, виробництво та енергію”. Найактуальнішим є визначення, яке розглядає галузь як “особливий спосіб організації виробництва, що передбачає постійний процес технічних та соціальних змін, який постійно підвищує здатність суспільства

виробляти широкий спектр товарів”. У цьому визначенні індустріалізація розглядається як загальний процес, що впливає на суспільство через безпрецедентне збільшення товарів та послуг.

У США процеси індустріалізації та урбанізації почалися задовго до кінця XIX – початку XX ст., але в цей період вони значно прискорилися через технологічні інновації, соціальні зміни та політичну систему, що все більше піддавалася економічному зростанню незважаючи на будь-які перешкоди. До 1880-х рр. промисловість була залежною від встановленого розподілу праці, що призвело до того, що більшість робочих місць через велику кількість робітників були роздроблені на менш дрібні, де люди робили лише невелику частину робочого циклу (фактично просто закручували гайки). Після 1880-х рр. індустріалізація значно більше почала залежити від механізації – заміни людей машинами, за цим слідувало збільшення виробництва та прибутку фінансовою торгівлею. Розвиток сучасної електромережі, починаючи з 1980-х рр., сприяло всеохоплюючому технічному прогресу. Конвеєрні лінії Генрі Форда та зростання масового виробництва на рубежі XIX–XX століть лише посилили цей ефект. Масовість стала ключовим елементом у промисловій та торговельній сферах. У результаті загальна виробнича продукція Сполучених Штатів в 1929 році була в 28 разів більше, ніж у 1859 році. Якщо проаналізувати статистику по зростанню населення за даний період, то демографічні цифри збільшилися в 7 разів¹. Отже, ця доба є найбільш переломною в затвердженні США як потужної індустріальної держави.

В американській історіографії ранній етап індустріалізації (1800–1820-ті рр.) пов'язаний з діяльністю промисловців або бізнес-магнатами. Зокрема, Семюель Слейтер та Мозес Браунн, які стояли у витоків індустріалізації в США. Лоуелл Френсіс Кебот, засновник текстильного виробництва в Бостоні. Також в цей період Сполучені Штати освоїли паровий двигун, який відіграв чи не найбільший вплив на майбутній економічний розвиток США.

На початок XIX ст. Америка була в основному аграрною країною із сільськогосподарською економікою, за винятком деяких східних районів з текстильними фабриками та майстернями (ранні кластери Східного Узбережжя). Також в цей період відбулася ще одна визначна подія. 2 лютого 1819 року Верховний суд Сполучених Штатів прийняв рішення про юридичний статус корпорацій (так званий *Trustees of Dartmouth College v. Woodward*), що сприяло зростанню фінансової незалежності підприємців та збільшенню інвестицій².

Наступний етап (1820 – середина 30-х рр. XIX ст.) пов'язаний з процесами експансії США на захід. Оскільки виробництво ставало більш локалізовано-ефективним та збільшувалося, транспорт ставав ключовим елементом промислового зростання в наступні десятиріччя. Зростали інвестиції в канали та

залізниці, логістика ставали базисом вільної торгівлі. Розширення транспортування пов'язувало великі промислові райони (кластери) США. Залізничні колії зіграли велику не лише економічну, але і культурну роль у розвитку країни від промислової революції на Північному Сході (1810–1850 рр.) до заселення Дикого Заходу (1850–1890 рр.).

Етап з 60-х рр. XIX ст. – до кінця XIX ст. характеризувався появою класу так званих “Баронів-розбійників” і пов'язаний з діяльністю Джона Девісона Рокфеллера, першого нафтового магната-мільярдера, та великої кількості винахідників, які дали поштовх науково-технічній революції та доклали немало зусиль для розбудови інфраструктури та створенню промислових комплексів в Сполучених Штатах.

Індустріалізація, це динаміка, яка характеризується певними економічними змінами. Статистичні дані є досить корисними у питаннях таких процесів як демографічне, економічне зростання або падіння, процеси урбанізації, процеси добування копалин або виробництво певного продукту, зміна складу суспільства тощо. Ранні статистичні дані з населення земель Північної Америки були дуже відносними та неточними, не враховували кількість індіанського населення. Наприклад, дослідники вказують, що на 1620 рік на території сучасного Сходу США мешкало приблизно 350 колоністів. У наступні роки населення активно зростало за рахунок нових колоністів з Європи (особливо з Англії та Нідерландів). Таким чином, вже через 10 років, у 1630 р., населення становило вже близько 2200 чоловік. До 1670-х років, чисельність населення досягла відмітки 111935 осіб, найбільш населеною колонією стала Вірджинія, з населенням у 35809 осіб. У XVIII ст. Північноамериканські колонії увійшли з населенням, яке вже перевищувало минулий показник в 2,5 рази та становило 250888 осіб. На 1750 рік кількість населення становила 1170760 осіб, наприклад на той час в Нідерландах проживало приблизно 1916000 осіб³. Перший перепис населення в незалежній країні відбувся 2 серпня 1790 року, де кількість населення складало вже майже 4 млн або 3929214 осіб з яких 95 % займались фермерством. Найбільшими містами на той час були Нью-Йорк (33113), Філадельфія (28522) та Бостон (18320)⁴.

З цього часу природний приріст, тобто перевага народжуваності над смертністю постійно сприяла зростанню населення. Інший фактор, імміграція, коливався від незначного до великого в різних точках історії нації. Тенденція щодо ранніх шлюбів призвела до регулярного зростання населення протягом десятиліть, що тривало до 1830 р., при цьому внесок від імміграції був незначний.

На XIX ст. припадає найбільший приріст у населенні за всю історію США, особливо під кінець сторіччя. Згідно з статистикою, кожні 10 років населення збільшувалося на 30 %, основним джерелом його зростання були власне мігранти з Європи. Так,

¹ Chester W. Wright *Economic History of the United States*–New-York: McGraw-Hill Book Company, 1941, 337 p., URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015001899239&view=1up&seq=5> [in English].

² U.S. Supreme Court *Trustees of Dartmouth, Coll. V, Woodward*, 17, U.S. 4 Wheat, 1819, 518 p. [in English].

³ Richard Paping *General Dutch Population development 1400-1850*, 2014, P. 29, URL: <https://www.rug.nl/research/portal/files/15865622/articlesardinie21sep2014.pdf> [in English]; *First Census of the United States of the Twelfth: 1790-1900*, US Bureau of the Census 1909, UR, P. 1168, URL: <https://www2.census.gov/prod2/statcomp/documents/CT1970.pdf> [in English].

⁴ U.S. Census Bureau | *Census History Staff*, URL: https://www.census.gov/history/www/through_the_decades/fast_facts/1790_fast_facts.html [in English].

якщо населення в 1800 році складало 5236631 осіб, то через 100 років в 1900 р., його кількість становила вже 76212168 осіб. Але змінювалася не тільки чисельність населення, а й сфери його зайнятості та місця проживання. Цей факт є найбільш важливим у розумінні того як індустріалізація впливала на суспільство. Соціально-економічні зміни в США настали саме в цей час і пов'язані були з урбанізацією.

Процеси індустріалізації та урбанізації тісно пов'язані та є невід'ємними частинами один одного⁵. Урбанізація є загальносвітовою тенденцією, характеризує тип суспільства, країна в якій більшість населення проживає в сільській місцевості не може називати себе індустріальною державою. На початку XIX ст. відсоток населення, яке проживало у містах складав 7 %, але дана статистика почала активно змінюватися в період з 50-х по 70-і рр. XIX ст., коли сільське населення рушило в міста для праці на підприємствах. Ці процеси були зумовлені швидким розвитком промисловості та необхідності в робочій силі, громадянською війною та подальшою реставрацією Півдня. Так, на 1870 рік населення міст складало вже 1/4 частину всього населення країни, а через 50 років це число становило 1/2 частину всього населення США.

Також закономірною частиною цих процесів було зростання міст, бо саме міста були центрами промисловості в яких будувалися великі підприємства, міста ставали центрами торгівлі та транспортування виготовлених товарів. Саме поняття “Кластер” використовується в характеристиці міських масивів, які спричиняють синергію в галузях торгівлі, виробництва та інших сфер економічного та соціального життя, тому не дивно, що в цей період міста стали центрами тяжіння капіталу. Найяскравішим прикладом такого міста є Нью-Йорк, яке дуже швидко стало основним торговельним та портовим осередком в регіоні. У 1810 році населення Нью-Йорка складало 96373 особи, що робило його найбільшим містом в США, яким воно залишається і понині⁶. Населення продовжувало стрімко рости, після середини XIX ст. в місті почали діяти офіси великих підприємств та винахідників (Едісон, Зінгер, Рокфеллер та інші), міста стали осередком робочого класу, більшість населення була зайнята у промисловості або сфері послуг⁷.

Сфера зайнятості є також важливим стратегічним ресурсом у розумінні соціально-економічних змін будь-якої країни, Сполучені Штати не є виключенням. Історія сфери зайнятості в країні активно пов'язана з мігрантами, які виступали в якості фундаменту будь-якої сфери діяльності в кінці XIX ст. Аналіз даних перепису населення за 1880 рік демонструє статистичні дані сфери зайнятості та відсоток іноземців, які були задіяні в виробництві та господарстві. Так, майже 800 тис. мігрантів були зайняті в сільському господарстві, або 10 % усіх фермерів США того періоду. Американський соціолог Річмонд Мейо-Сміт посилаючись на статистику перепису населення в США

дійшов висновку, що розробкою та видобутком корисних копалин Сполучені Штати зобов'язані іммігрантам (наприклад, в гірничій промисловості більше половини населення були іноземці), втім як і будівництвом залізниць, які були життєво необхідними для освоєння такої великої країни (на початку XX ст. більше 25 % зайнятих в сфері обслуговування залізниць були іммігрантами). Майже третина усіх зайнятих в 1880 р. в обробній промисловості, складала іммігранти: на бавовняних фабриках їх число досягало 45 %, на вовняних – 39 %, паперових – 33 %, на чавунних та сталеливарних заводах – 36 %, шкіряних – 45 %, серед інженерів – 27 % тощо.

Така тенденція зберігалась до кінця XIX ст. – першого десятиріччя XX ст. Станом на 1920 рік, згідно з даними Національної асоціації промисловців, кількість іноземних робітників в основних галузях економіки Сполучених Штатів досягало в металургійній промисловості – 59 %, текстильній – 63 %, нафтовій – 68 % і т. д.⁸. Також слід відзначити, що в цей період більшість населення, яке працювало в сфері промислового виробництва, працювало на великі компанії, такі як Standard Oil та General Motors, що навіть при наявності антимонопольних законів не давало малим незалежним компаніям бути конкурентно спроможними на внутрішньому ринку США, але на світовому ринку Сполучені Штати стали найбільшою економікою світу.

Період з 1890 по 1910 рр. був періодом надшвидких темпів економічного зростання, який тримався на рівні вище 4 % в рік, частково завдяки швидкому зростанню населення. Технології, що стали широко поширені після 1910 року, такі як електрифікація, транспортування на внутрішньому транспорті та масове виробництво – це економія капіталу. Загальний обсяг нерухомого майна знизився після 1910 р. через падіння інвестицій у структури. Але в загальносвітовому плані США у цей період обійшли свого конкурента – Англію, демонструючи стійкі темпи зростання економіки. Також у цей час Сполучені Штати стали найбільшим виробником товарів в світі.

Зростання великомасштабної промисловості в США мало багато як позитивних так і негативних результатів. Проте існували деякі проблеми, які принесла індустріалізація в американське суспільство наприкінці 1800-х – початку 1900-х років. Довгий робочий день – від 10 до 12 годин на добу, часто без вихідних. Такі довгі робочі дні були виснажливими для робітників та нерідко провокували робітників до страйків. Оплата праці була низькою – 1 долар або 1,5 долара на добу були загальними для чоловіків, ще менше для жінок та набагато менше для дітей. На багатьох заводах та шахтах існували небезпечні умови праці, було мало законів чи правил безпеки для захисту працівників, смертність на підприємствах була досить високою, а компенсації, на той час, не існували. Дитяча праця була звичайною справою у багатьох галузях промисловості. Експлуатація дитячої праці була вигідна

⁵ Urbanization and Growth: Commission on Growth and Development, URL: <http://hdl.handle.net/10986/2582> [in English].

⁶ U.S. Census Bureau. Census History Staff. URL: https://www.census.gov/history/www/through_the_decades/fast_facts/1790_fast_facts.html [in English].

⁷ U.S. Census Bureau. Census History Staff. URL: https://www.census.gov/search-results.html?q=history&page=1&stateGeo=none&searchtype=web&cssp=SERP&_charset=UTF-8 [in English].

⁸ Bimba A. The History of the American Working Class International Publishers, 1936, 377 p., URL: <https://archive.org/details/historyamericanworkingclassab> [in English].

підприємствам, тому вони заохочували усіх членів сім'ї на працю на своєму підприємстві. Екологічна шкода була так само гострою проблемою, особливо на хімічних підприємствах, все це призводило до різноманітних захворювань як робітників так і місцевих жителів.

Позитивні наслідки індустріалізації відчули власники фабрик та члени вищого суспільства. Деякими перевагами користувались усі члени американського суспільства. Цей період створив основу для підвищення рівня життя громадян та надав їм можливість заробляти власний капітал. До основних позитивних наслідків індустріалізації в США слід віднести по-перше, підвищення рівня життя – більший відсоток населення отримало можливість підвищити свій рівень життя та збільшити дохід, перейти в категорію середнього класу. По-друге, збільшення робочих місць. По-третє, більш доступна продукція – масове виробництво продукції на фабриках означало збільшення продуктів, що призводило до надлишку, а також менш дорогих або більш доступних продуктів. По-четверте, розвиток міст як центрів суспільного, культурного життя було одним із найбільш тривалих наслідків індустріалізації, різниця між міським та сільським ладом нарешті стала очевидною.

Висновки. Наслідки індустріалізації допомогли США підняти свій статус та престиж на міжнародній арені шляхом підкорення нових ринків збуту своєї продукції. Економічна потужність країни стала вирішальним фактором у Першій світовій війні 1914–1918 рр., коли Сполучені Штати стали основним поставником промислової продукції в Європу та найбільшим фінансовим кредитором у світі. Змін зазнало і американське суспільство, яке усвідомлювало статус країни в світовій економіці та підтримувало такі ідеї як імперіалізм, які в країні набули відмінної форми від європейського зразку. Внутрішній ринок країни був розвинутий найбільше завдяки великим підприємствам, які надавали робочі місця. Продукція, вироблена у США була в великій кількості, тому суспільство могло забезпечити свої потреби власним виробником, а надлишок товару хлинув на світовий ринок по найнижчій ціні, нерідко нижчий ніж в самих США, щоб утвердитися на тому чи іншому ринку збитку товарів. Все це призвело до підвищення рівня життя в країні, зростання фінансової освіти серед населення та формування громадянського суспільства через створення профспілок та масових страйків. Структурно Сполучені Штати розбудували цілу мережу кластерів, які створювали точки тяжіння та економічне

різноманіття в різних регіонах країни.

Pidbereznykh Inna, Komissarov Illia. Industrial history of the USA (1800th – 1930). Purpose of the article to analyse socio-economic changes and features which were caused by the process of industrialization in the USA, define pre-conditions, stages and consequences of industrialization, in American society. **Research methods.** The methods of analysis, synthesis, comparison, generalization are used in research. **Scientific novelty.** Today, economic issues cannot be considered in isolation without the problems of the industrial sector. We now understand that industrialization is the primary factor in creating an independent and developed domestic market for each country, as the statistics show. Understanding of these high-quality changes, the introduction of industry in the economic sector of the country, can best be seen in the example of the world's most powerful economy - the United States. How this power arose, what this country as a whole and in the region had to go through, what conditions were created for further growth, and what legacy this country has now, we are interested in all this as a fundamental example of building a successful economy. **Conclusions.** The effects of industrialization have helped the United States raise its status in the international arena by conquering new markets for its own products. Changes also happened in American society which realized it's status in a world economy and supported such ideas as imperialism but these ideas have taken on a different form from the European model. Structurally, the United States has built a network of clusters that have created points of attraction and economic diversity in different parts of the country.

Key words: *American industrialization, state economic policy, clusters, immigration, industrial revolution.*

Підберезних Інна – кандидат історичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна, автор понад 100 наукових праць, коло наукових інтересів: всесвітня історія, історія країн Південно-Східної Азії.

Pidbereznykh Inna – candidate of Historical Sciences, Associate Professor Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine, author of more than 50 scientific papers, research interests: world history, history of Southeast Asia.

Комісаров Ілля – здобувач другого рівня вищої освіти Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна, коло наукових інтересів: формування індустріального суспільства, економічна історія, демографія.

Komissarov Illia – applicant for the second level of higher education Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine, research interests: formation of industrial society, economic history, demography.

Received: 11.05.2021

Advance Access Published: June, 2021

© I. Pidbereznykh, I. Komissarov, 2021